

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/ksiazki/12248,Armia-Krajowa-i-konspiracja-poakowska-na-ziemi-rybnickiej-19421947.html>
2019-11-15, 21:44

Armia Krajowa i konspiracja poakowska na ziemi rybnickiej 1942-1947

Armia Krajowa i konspiracja poakowska na ziemi rybnickiej 1942-1947, red. Adam Dziurok, Katowice 2004, 107 s.

Sprzedaż książki prowadzi Muzeum w Rybniku, ul. Rynek 18, 44-200 Rybnik, tel. (0-32) 422.14.23

Spis treści

Wstęp - Adam Dziurok

Bogdan Kloch - Mieszkańcy ziemi rybnickiej w czasie II wojny światowej i w pierwszych latach powojennych w świetle materiałów ZBoWiD-u znajdujących się w zbiorach Muzeum w Rybniku

Tomasz Miler - Sylwetki rybnickich inspektorów Armii Krajowej

Adam Dziuba - Podziemie poakowskie w powiecie rybnickim 1945-1947

Tomasz Rojek - Śledztwo w sprawie zabójstwa w 1947 r. w rejonie Wałbrzycha byłego inspektora rybnickiego AK Pawła Cierpiotła

Adam Dziuba - „Archiwum »Makopola«" w zbiorach Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach

Aneks - Dokumenty

Nr 1. [b.d.] - Zaszyfrowany wykaz żołnierzy rybnickiego inspektoratu AK

Nr 2. 1942, marzec 14 - Raport sytuacyjny z terenu inspekcji Cisu

Nr 3. 1942, listopad 10 - Wykaz żołnierzy rybnickiego inspektoratu Armii Krajowej do odznaczeń pośmiertnych

Nr 4. 1945, wrzesień - Dwutygodnik propagandowy rybnickiej konspiracji „Wesoły Zeflik i urzędnik Czesław się spotkali"

Nr 5. 1945, październik 19 - Pismo Pawła Cierpiotła („Rokowski") do swoich podwładnych w sprawie akcji ujawnieniowej

Nr 6. Fałszywa legitymacja „Makopola" jako nauczyciela w Markłowicach

Nr 7. Fałszywy Ausweis „Makopola"

Nr 8. Pieczęcie legalizacyjne używane przez konspirację rybnicką

Nr 9. Arkusz ewidencyjny członka ZBoWiD-u Franciszka Koźdonia (fragmenty)

Wstęp

Z wielu względów rybnicka konspiracja w czasie wojny i po wojnie zasługuje na uwagę. Inspektorat rybnicki ZWZ/AK stanowił silny ośrodek konspiracji na Górnym Śląsku, który pierwsze poważne straty poniósł dopiero na początku 1944 r. Spośród pięciu inspektoratów stanowiących Okręg Śląski AK pozostał więc najdłużej zakonspirowaną strukturą. Dotyczyło to również okresu powojennego, gdyż inspektorat rybnicki był jedynym, który we wrześniu 1945 r. nie ujawnił się wbrew sugestiom komendanta Zygmunta Jankego (ps. „Walter”). Do wiosny 1947 r. w konspiracji pozostał też rybnicki inspektor Paweł Cierpiot (ps. „Makopol”), którego los po ujawnieniu, najprawdopodobniej tragiczny, nadal pozostaje niewyjaśniony. Należy pamiętać, że poza żołnierzami podziemia działającymi na ziemi rybnickiej (inspektorat rybnicki należał do najliczniejszych), ważną rolę w konspiracji odegrali pochodzący z tych terenów Dominik Ździebło (ur. w Jastrzębiu, dowodził największym na południu Zgrupowaniem AK „Żelbet” obejmującym m.in. Kraków) oraz Gerard Woźnica, ps. Hardy” (ur. w Jankowicach rybnickich, dowodził największym oddziałem partyzanckim Okręgu Śląskiego AK). Także po wojnie na ziemi rybnickiej działała najsilniejsza konspiracja w całym województwie śląskim. Jak czytamy w akcie oskarżenia byłych członków AK „Teren powiatu rybnickiego do obecnej chwili [tj. grudnia 1948 r. – przyp. AD] nie przestał być siedliskiem nielegalnych organizacji i zbrojnych band, działających na szkodę Odrodzonej, Demokratycznej Polski Ludowej”[1].

Badania nad dziejami Armii Krajowej na ziemi rybnickiej nabrały w ostatnim czasie nowego rozmachu. Stało się to przede wszystkim dzięki odnalezieniu części archiwum rybnickiego inspektoratu w zbiorach archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach, kwerendą innych materiałów tam zgromadzonych, a wytworzonych przez Urzędy Bezpieczeństwa, a także w związku ze śledztwem w sprawie zabójstwa rybnickiego inspektora AK Pawła Cierpiot. Paradoksem pozostaje fakt, że władze bezpieczeństwa, dokumentując dla celów operacyjnych i śledczych działalność żołnierzy podziemia (w czasie wojny i po wojnie) stworzyły interesujący materiał źródłowy, który pozwala poszerzyć naszą wiedzę o tych wydarzeniach. Przez długie lata nie mógł stać się obiektem badań historycznych, a władze, które przedstawiały AK-owców jako bandytów, starały się wyprzeć ze świadomości następnych pokoleń pamięć o tych niewygodnych konspiratorach. Nowa baza źródłowa powoduje, że monografię autorstwa Mieczysława Brzosta można w wielu miejscach uszczegółowić, w innych zweryfikować, a niektóre fragmenty wręcz napisać na nowo[2]. Dotyczy to szczególnie działalności struktur konspiracyjnych w okresie powojennym.

Zaprezentowaniu najnowszych ustaleń badawczych służyła sesja popularnonaukowa, która odbyła się 22 kwietnia 2004 r. w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Rybniku. Organizatorami sesji, zatytułowanej „Armia Krajowa i konspiracja poakowska na ziemi rybnickiej 1942–1947”, byli: Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej Oddział

w Katowicach, Urząd Miasta Rybnik, Muzeum w Rybniku oraz Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Rybniku. Celem sesji było przedstawienie rybnickiego inspektoratu Armii Krajowej oraz działalności podziemia antykomunistycznego w powiecie rybnickim przede wszystkim w świetle materiałów zgromadzonych w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej. Publikacja niniejsza stanowi pokłosie wspomnianej sesji, a artykuły w niej zawarte są mniej lub bardziej przeredagowanymi wystąpieniami prelegentów[3].

Losy mieszkańców ziemi rybnickiej w okresie okupacji hitlerowskiej i w pierwszych latach po zakończeniu wojny przedstawił pracownik Muzeum w Rybniku dr Bogdan Kloch. Wykorzystał niezbadane dotąd materiały ze zdeponowanego w muzeum rybnickim archiwum Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Następne teksty są autorstwa przedstawicieli trzech pionów IPN: naukowo-edukacyjnego, archiwalnego oraz śledczego. Tomasz Miler (Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN w Katowicach) w swoim referacie przedstawił sylwetki inspektorów rybnickiego AK na podstawie materiałów odnalezionych w archiwum IPN w Katowicach. Omówił najnowsze ustalenia dotyczące działalności Władysława Kuboszka i Pawła Cierpioła oraz przedstawił sylwetkę nieznanego dotychczas inspektora rybnickiego AK, Jana Spyry. Zagadnienie działalności struktur inspektoratu rybnickiego w latach 1945-1947 zreferował Adam Dziuba (Oddziałowe Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN w Katowicach). Zarysował on dzieje organizacji Pawła Cierpioła po zakończeniu II wojny światowej oraz dalsze losy żołnierzy inspektoratu. Z kolei prokurator Tomasz Rojek (naczelnik Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu IPN we Wrocławiu) przedstawił przebieg i dotychczasowe ustalenia śledztwa w sprawie zabójstwa inspektora Pawła Cierpioła i Antoniego Staiera. Ostatni artykuł autorstwa Adama Dziuby przedstawia zasób odnalezionego archiwum rybnickiego inspektoratu AK (tzw. „archiwum »Makopola«”).

Publikację zamyka aneks, w którym zamieszczono kilka dokumentów z archiwum rybnickiego inspektoratu AK. Pierwszy z nich to zaszyfrowany wniosek awansowy żołnierzy inspektoratu (prawdopodobnie kompanii Strumień). Kolejne dwa dokumenty to: raport sytuacyjny z terenu podinspektoratu Cieszyn i Zaolzie oraz wykaz żołnierzy rybnickiego inspektoratu AK do odznaczeń pośmiertnych. Zaprezentowano również jedyny zachowany numer czasopisma (z września 1945 r.) o wyjątkowej nazwie - „Wesoły Zeflik i urzędnik Czesław się spotkali”, który miał być dwutygodnikiem propagandowym rybnickiej konspiracji. W zamyśle autora (był nim Paweł Cierpioł) wydawane we własnym zakresie pismo miało przedstawiać „wszelkie zakulisowe wydarzenia urzędowe na terenie Śląska”. W aneksie znajdziemy także ważny dokument z 19 października 1945 r., zawierający stanowisko inspektora Pawła Cierpioła (podpisanego pseudonimem „Rokowski”) wobec akcji ujawnieniowej Armii Krajowej na Śląsku w związku z amnestią. Zaprezentowano również fałszywą legitymację „Makopola” jako nauczyciela w Markłowicach (na nazwisko Paweł Rduch), fałszywy Ausweis „Makopola” oraz pieczęcie legalizacyjne używane przez konspirację rybnicką.

Prezentowane artykuły starają się uzupełnić naszą dotychczasową wiedzę o działalności

Armii Krajowej na ziemi rybnickiej, a być może staną się impulsem do podjęcia dalszych badań nad tym zagadnieniem.

Adam Dziurok

Gdzie kupić publikacje:

[Księgarnie](#)[Księgarnia internetowa](#)[Oddziały IPN](#) [Sprzedaż wysyłkowa](#)[Dostępność Biuletynu IPN w placówkach Poczty Polskiej](#)